
Transplantasyon Koordinatörünün Görev Tanımı: Organ Bağışı ve Transplantasyondaki Yeri

İ. Tokalak

Özet

Gelişmiş ülkelerde transplantasyon için organ gereksinimleri çoğunlukla güçlü organizasyonlar tarafından sağlanan kadavra organları ile karşılanırken, ülkemizin de içinde bulunduğu bir çok ülkede doku ve organ azlığı nedeniyle organ nakillerinin çoğu canlı ve yakın akrabalarından elde edilen organlarla gerçekleşmektedir. Dünyada bu problemi çözebilmek amacıyla, transplantasyon merkezleri, uygun donör adayları sayısını ve organ bağışlarını artırmak için "Transplantasyon Koordinasyon Programları" çerçevesinde eğitimlere başlamışlardır. Bu programların amacı, Transplantasyon Koordinasyon Merkezleri'ne bağlı olarak doku ve organ bağışında artma sağlamak ve yoğun bakımlarda donörlerin izlemine daha kolay yapabilmektir. Bu çerçevede ülkemizde 2001 yılının başında, Sağlık Bakanlığı'nın uygulamaya koyduğu Ulusal Koordinasyon Sistemi'ne bağlı olarak hem doku ve organ kaynağı merkezi, hem de doku ve organ nakli merkezi olan hastanelerde, yeni organizasyonlar oluşturulmuştur. Buna göre her doku ve organ kaynağı merkezinde bir transplantasyon koordinatörü, iki transplantasyon koordinatör yardımcısı görev almaktadır. Doku ve organ bağışı ve bunların naklinin gerçekleşmesi ile ilgili işleyişin tıbbi, idari, hukuki ve sosyal açıdan uygunluğu transplantasyon koordinasyonu tarafından sağlanacaktır. Bu yeni sistemin standart ve düzenli işleyişini sağlamak amacıyla organizasyon şemaları hazırlanmış, koordinasyonda yer alacak sağlık çalışanlarının görev tanımları yapılmış ve işleyiş prosedürleri çıkarılmıştır. Bu basamakların sistematik uygulanması yoluyla transplantasyon koordinasyonu başarılı bir şekilde gerçekleştirilecek, organ bağışı ve kavadardan yapılan transplantasyon sayıları artacak ve ülkemizde sunulan transplantasyon hizmetinin kalitesi de yükselmiş olacaktır.

Başkent Üniversitesi Hastanesi, Doku ve Organ Nakli Koordinasyon Ünitesi, Ankara

Anahtar Kelimeler: Transplantasyon, Doku ve Organ Bağışı, Koordinasyon, Organizasyon, Görev Tanımı

Summary

Job Description of the Transplant Coordinator

Many of the grafts for transplantation in industrialized countries come from cadaver donors. In other regions, the majority of transplants come from live donors, and this is the situation in Turkey. In this country, "Transplant Coordination Programs" have been set up at each transplantation center to educate health care professionals about various aspects of organ procurement. The main objectives of these programs are to increase rates of donation and transplantation, and to teach professionals how to approach brain-death cases in intensive care units. The role of the "transplant coordinator" is at the center of this process. In January of 2001, a new system of transplantation coordination was set in motion in Turkey; the "National Coordination Center" was established under the auspices of the Turkish Health Ministry. In order to implement this model systematically, organizational charts, job descriptions, and procedures were prepared, and the new profession of transplant coordinator was established. These staff members manage all issues and procedures related to the medical, legal and ethical aspects of tissue/organ donation and transplantation. As part of the new national system, each transplant center in Turkey must have one transplant coordinator and two assistant coordinators. Specialized staff such as transplant coordinators, and other improvements associated with this nationwide scheme have already increased the rates of tissue and organ donation and transplantation. This success will lead to better practices of quality management systems not only in transplant coordination,

but also in all transplantation processes throughout Turkey.

Key Words: *Transplantation, Tissue and Organ Donation, Coordination, Organization, Job Description*

Giriş

Transplantasyon, kronik organ yetmezliği olan ve yaşamı tehdit eden durumlarda canlı ya da kadavradan, ilgili organ ya da dokuların hastaya nakledilmesi sürecine verilen isimdir. Gelişmiş ülkeler, transplantasyon için organ gereksinimlerini çoğunlukla güçlü organizasyonlar tarafından sağlanan kadavra organları ile karşılarken, ülkemizin de içinde bulunduğu bir çok ülkede organ nakillerinin çoğu canlı ve yakın akrabalarından elde edilen organlarla gerçekleşmektedir (1). Dünyada bu problemi çözebilmek amacıyla transplantasyon merkezleri, uygun donör aday sayısını ve organ bağışlarını artırmak için "Transplantasyon Koordinasyon Programları" çerçevesinde eğitimlere başlamışlar, bu gelişme Ulusal Koordinasyon Sistemleri'nin kurulması ile devam etmiştir.

Transplantasyon Koordinasyon Programları toplumun organ bağışı konusunda bilinçlendirilmesi ve organ bağışı sayısının artırılmasını, donöre uygun medikal yoğun bakım desteği sağlanarak transplantasyona hazırlanmasını içermektedir (2). Bu eğitim programları yardımı ile organ bağışı konusunda donör aday ailelerine daha bilinçli yaklaşan bir ekip oluşturulmaktadır (3). Yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda koordinasyonda görev alan sağlık çalışanlarının, donörün yoğun bakımda tıbbi desteğinin izlemi ve ailelerle sağlıklı iletişim kurulması konusunda, transplantasyon ile uğraşan diğer sağlık çalışanları ile birlikte aynı ekip içinde yer almalarının daha uygun olacağına karar verilmiştir (4).

Bu program çerçevesinde doku ve organ bağışı organizasyonlarına bağlı olarak hastane donör programları da belirlenmiştir. Bu programların amacı, Transplantasyon Koordinasyon Merkezleri'ne bağlı olarak doku ve organ bağışında artış sağlamak ve yoğun bakımlarda donörlerin izlemini daha kolay yapabilmektir. San Diego'da bir merkezde bu programlar sayesinde 1989'da 41 olan

donör sayısı, 1993'de 80'e yükselmiştir (5). Bu çerçevede 2001 yılının başında, Sağlık Bakanlığı'nın uygulamaya koyduğu Ulusal Koordinasyon Sistemi'ne bağlı olarak hem doku ve organ kaynağı merkezi, hem de doku ve organ nakli merkezi olan hastanelerde, yeni organizasyonlar oluşturulmuştur. Transplantasyon sürecini, başından sonuna koordine eden bu organizasyonların yürütüldüğü birimlere ise "Transplantasyon Koordinatörlüğü" adı verilmiştir (6). Bu yeni sistemin standart ve düzenli işleyişini sağlamak amacıyla organizasyon şemaları hazırlanmış, koordinasyonda yer alacak sağlık çalışanlarının görev tanımları yapılmış ve işleyiş prosedürleri çıkarılmıştır (7).

Önemli Tanımlar

Transplantasyon koordinasyonunu incelerken aşağıdaki tanımlara dikkat etmek gerekmektedir (6,7):

- Ulusal Koordinasyon Sistemi: Ülke çapında doku ve organ nakli hizmetleri alanında çalışan kurum ve kuruluşlar arasında gerekli koordinasyonu sağlamak ve çalışmaların verimliliğini artırmak, bilimsel kurallara ve tıbbi etik anlayışına uygun, adaletli doku ve organ dağıtımını sağlamak amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından işletilen sistem.
- Ulusal Koordinasyon Merkezi: Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı bünyesinde kadavradan doku ve organ dağıtımını organize eden merkez.
- Transplantasyon Koordinatörü: Doku ve organ alımını koordine eden ve koordinatörlük biriminin sorumluluğunu taşıyan sağlık çalışanı.
- Klinik Koordinatör: Bekleme listelerini oluşturup doku ya da organ alacak olan hastaları hazırlayan hekim.
- Cerrahi Koordinatör: Doku ve organın belirlenen hastaya doku ve organ nakli merkezinde naklin gerçekleştirilmesini koordine eden cerrah.
- Doku ve Organ Dağıtım Koordinatörü: Sağlık Bakanlığı bünyesinde, Ulusal Koordinasyon Merkezi'nde kadavradan doku ve organ dağıtımını organize eden sağlık çalışanı.

1 Haziran 2000 tarihli "Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği"nin 22. maddesine göre her doku ve organ kaynağı merkezinde bir transplantasyon koordinatörü, iki transplantasyon koordinatör yardımcısı görev almalıdır. Ayrıca koordinasyon

içinde çalışacak olan klinisyenler ve cerrahlar da transplantasyon koordinatörü ile yakın işbirliği içinde olmalıdır.

Transplantasyon koordinatörü 1.derecede transplantasyon ekip sorumlusuna bağlıdır ve cerrahi ekipten, alıcı listelerini oluşturan dahili kliniklerden bağımsız bir hekimdir. Koordinatörlük multidisipliner bir çalışma anlayışı içersindedir. Koordinatör, Ulusal Koordinasyon Merkezi bünyesinde çalışan doku ve organ dağıtım koordinatörlerinden aldığı doku ya da organ teklifini klinisyenler ve cerrahlarla iletişim içersinde kabul ya da reddeder. Doku ya da organ kabulü durumunda transplantasyon koordinatörü idari düzenlemeleri başhekimliğe bağlı diğer birimlerle iletişim kurarak düzenler. Doku ve organ nakli merkezlerine örnek oluşturabilecek

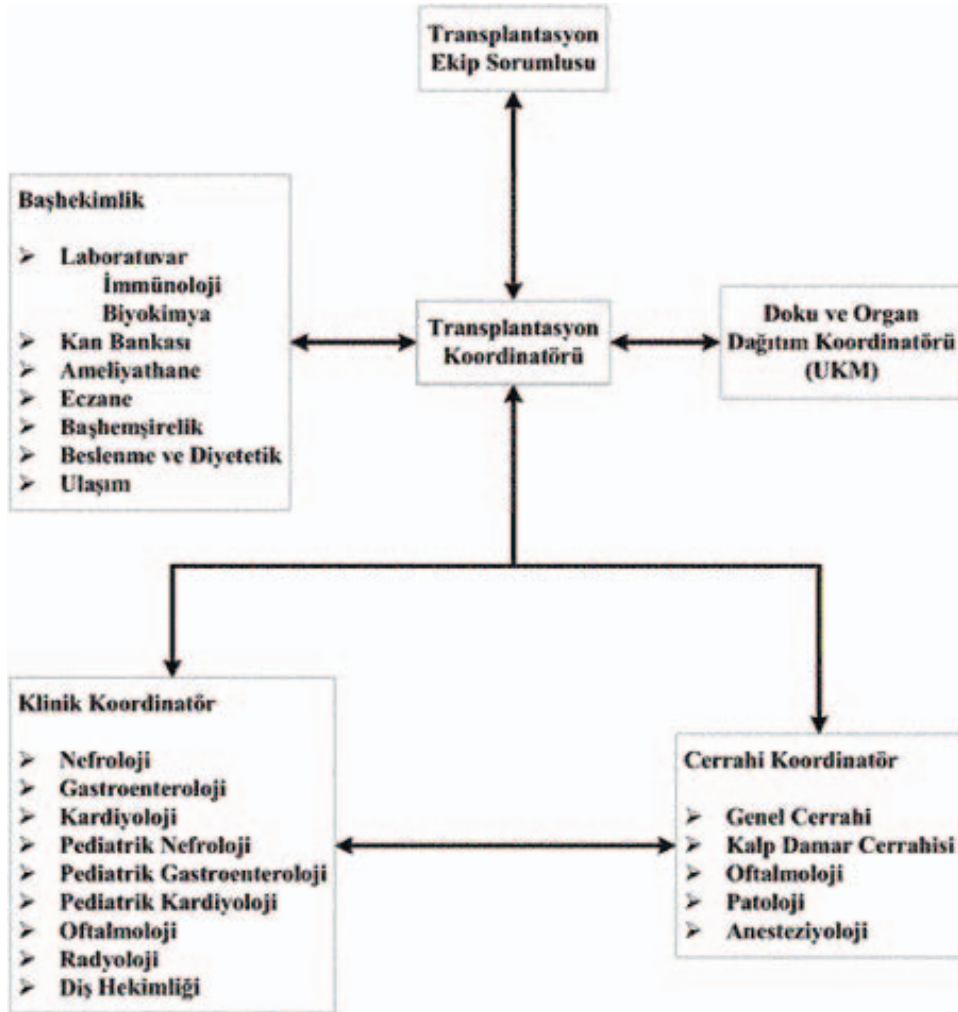
transplantasyon koordinasyonu organizasyon şeması Şekil 1'de gösterilmiştir.

Görev Tanımları

Koordinasyonda görev alan sağlık personellerinin görev tanımları aşağıda sunulmuştur(7,8,9):

A. Transplantasyon Koordinatörü Görev Tanımı:

- Transplantasyon Koordinatörü potansiyel donörler için 24 saat icapçı olarak hazır bulunur.
- Şüpheli beyin ölümü durumunda yani potansiyel bir donörün tespitinde, "Beyin Ölümü Kurulu"nu göreve davet ederek beyin ölümü tanısının kesinleştirilmesini ve bunun belgelenmesini sağlar. Böylece potansiyel donörü, donör adayı olarak belirler.

Şekil 1: Doku ve organ nakli koordinasyonu organizasyon şeması

1992

**BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ
HASTANESİ**

TS-EN-ISO 9001
KALİTE SİSTEM BELGESİ

TRANSPLANTASYON KOORDİNATÖRLÜĞÜ
AİLE YAKINLARI İÇİN
KADAVRA ORGAN(LAR) VE DOKU(LAR) BAĞIŞ FORMU

DONÖR ADAYININ,

Adı-Soyadı :	Tarihi :
Doğum Yeri/Tarihi :	Protokol No :
Baba Adı :	
Ana Adı :	

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen yakınımın organ(lar) ve doku(lar)ını, tıbbi ölüm halinde septanması durumunda, organ ve doku naklinde kullanılmak üzere, imzası olan tanıklar huzurunda aşağıdaki koşullarda bağışlıyorum.

Tüm organlar ve dokular

Aşağıdaki organ(lar) ve doku(lar):

☐ Böbrek(ler)	☐ Karaciğer	☐ Kalp
☐ Akciğer	☐ Kornea	☐ Diğer.....

BAĞIŞ YAPAN AİLE YAKINININ,

Adı-Soyadı :	:
Yakınlık Derecesi :	:
İmzası :	:

Transplantasyon Koordinatörü

Başhekim

Form No: 40 11

FEDİZ ÇANAK CADDESİ 10. SÜPERKENT 4E KAT:ÇORLU İZMİR BURSA ANKARA - TR | (312) 311 6644 (10 HAT) - FAX: (312) 393 75 33

Şekil 2: Kadavra vericiler için doku ve organ bağış belgesi

- c. Kendi merkezinde tespit edilen donör adayının, yoğun bakım ünitesinde destek tedavisinin sürdürülmesini sağlar.
- d. İlgili yasa ve yönetmelikleri göz önüne alarak organ bağıışı için gerekli sosyal ve hukuksal zemini hazırlar. Aile görüşmesini yapar. Doku ve organ bağıış belgesinin aile tarafından onaylanmasını sağlar (Şekil 2).
- e. Ulusal ve uluslararası doku ve organ dağıtım organizasyonları ile iletişim sağlar.
- f. Ulusal Koordinasyon Merkezi'nden kendi merkezine teklif edilen doku ve organları değerlendirmek amacıyla klinik koordinatörlerle iletişim kurar.
- g. Klinisyenin bekleme listelerini değerlendirmesinden sonra aldığı yanıtı göre doku ya da organı (grefti) kabul ya da reddeder.
- h. Greftin çıkarılmasını cerrahi koordinatörlerle işbirliği yaparak organize eder.
- i. Greft ile alıcının buluşturulması için ilgili personele kolay ulaşabilmeyi sağlar ve haberleşme ağı kurar. Organ bağıışı kampanyalarını organize eder.
- j. Potansiyel donör sayısını artırmak, greft alım işlemlerini daha etkin kılmak ve transplantasyon sayısını artırmak amacıyla hastane yönetimi ve transplantasyon ekipleri ile beraber hastanede yeni politikaların oluşturulmasına, hastane personelinin bu alandaki eğitimine katkıda bulunur.
- k. Klinik koordinatör tarafından oluşturulan ve güncellenen bekleme listelerini kontrol eder ve Ulusal Koordinasyon Merkezi'ne bilgi verir.

B. Transplantasyon Koordinatör Yardımcısı Görev Tanımı:

- a. Transplantasyon koordinatörünün yardımcısıdır.
- b. Koordinatör ile birlikte potansiyel donörler için 24 saat icapçı olarak hazırır.
- c. Doku ve organ kaynağı veya nakli merkezinde tespit edilen donörün anesteziyoloji yoğun bakım ünitesinde destek tedavisinin sürdürülmesini izler.
- d. Transplantasyon koordinatörü ile birlikte, klinik ve cerrahi koordinatörlerle iletişim kurar ve işbirliği içinde koordinasyon hizmetlerine katılır.
- e. Transplantasyon koordinasyonu ile ilgili, Ulusal

Koordinasyon Merkezi tarafından oluşturulan formları doldurur ve belgeleri hazırlar.

- f. Oluşturulan form ve belgeleri, Ulusal Koordinasyon Merkezi'ne gönderilmek amacıyla transplantasyon koordinatörünün kontrol ve onayına sunar.
- g. Transplantasyon için doku ve organ gereksinimi kavramını geliştirme çalışmalarına ve organ bağıışı kampanyalarına destek verir.

C. Klinik Koordinatör Görev Tanımı:

- a. Bekleme listelerini oluşturur ve güncelleştirir.
- b. Alıcının yerini tespit eder ve hastaneye naklini sağlar.
- c. Transplantasyon öncesi alıcıyı değerlendirir ve hazırlar.
- d. Klinik değerlendirmede rol alır ve transplantasyon sonrası hastanın izlemine sürdürür.
- e. Transplantasyon için doku ve organ gereksinimi kavramını geliştirme çalışmalarına katılır.

D. Cerrahi Koordinatör Görev Tanımı:

- a. Transplantasyon koordinatörü tarafından kabul edilen greftin cerrahi olarak çıkarılma işlemlerini gerçekleştirir.
- b. Klinik koordinatör tarafından değerlendirilen ve hazırlanan alıcıyı ilgili klinisyenlerle beraber izler ve transplantasyon cerrahisine hazır tutar.
- c. Transplantasyon koordinatörü tarafından kabul edilen greftin naklini cerrahi olarak gerçekleştirir.
- d. Transplantasyon için doku ve organ gereksinimi kavramını geliştirme çalışmalarına katılır.

E. Doku ve Organ Dağıtım Koordinatörü Görev Tanımı:

- a. Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulan Ulusal Koordinasyon Merkezi'nde görevli olan koordinatördür.
- b. Organ bağıışlarının ve dağıtımının etkinliğini, uyumunu ve kanuna uygunluğunu kontrol eder.
- c. Her organ bağıışından en fazla sayıda greftin teminini sağlar.
- d. Ülkenin her yerinden bildirilen donörler hakkında gerekli ve yeterli bilginin toplanmasını sağlar.
- e. Yönetmeliğe uygun bir şekilde dağıtımda sırası gelen transplantasyon merkezine, transplantas-

yon koordinatörü ile iletişim kurarak doku ya da organı teklif eder.

- f. Organ çıkarım ve tüm transplantasyon ekiplerine teknik destek sağlar.
- g. Faaliyet raporları düzenleyerek doku ve organ dağıtım çalışmalarını belgeler.

Sonuç

Transplantasyon koordinatörlerinin bu süreçte katkıları sayesinde, bekleme listelerinin hazırlanmasını sağlayan klinisyenlerle sağlıklı bir iletişim kurulacak, tek donörden mümkün olduğunca daha fazla organ ve dokunun kullanılabilme şansı değerlendirilmiş olacaktır. Sistematik iletişime dayanan bu model sayesinde doku ve organ transplantasyonunda görev alan tüm hastane personeline kolay ve hızlı ulaşılabilme sağlanacak ve kısıtlı zaman, kurulan haberleşme ağı ile çok daha iyi değerlendirilebilecektir. Organ ve doku bağıışı ve bunların naklinin gerçekleşmesi ile ilgili işleyişin tıbbi, idari, hukuki ve sosyal açıdan uygunluğu da transplantasyon koordinatörü tarafından sağlanacaktır. Bu basamakların sistematik uygulanması yoluyla transplantasyon koordinasyonu başarılı bir şekilde gerçekleştirilecek, organ bağıışı ve kadavradan yapılan transplantasyon sayıları artacak ve ülkemizde sunulan transplantasyon hizmetinin kalitesi de yükselmiş olacaktır.

Kaynaklar

1. Haberal M. Doku ve Organ Transplantasyonları. Haberal Eğitim Vakfı, Ankara 1993
2. Milanese CL, Almaso RR, Pastor-Leal J, et al: Impact of the hospital coordinator program on obtaining kidneys for renal transplantation. Invest Clin 1995; 36 (4): 197-206
3. Bires MH: Comparison of consent rates between hospital-based designated requestors and organ procurement coordinators. J Transpl Coord 1999; 9 (3): 177-180
4. Paris D, Smith C, Carlson J, et al: A comparison of role expectations and communication styles between transplant coordinators and transplant staff nurses. J Transpl Coord 1998; 8 (2): 119-124
5. Shirley S, Cutler J, Heymann C, et al: Narrowing the organ donation gap: hospital development methods that maximize hospital donation potential. J Heart Lung Transplant 1994; 13 (5): 817-823
6. Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Mevzuatı. T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara Mart 2001
7. Tokalak İ, Emiroğlu R, Başaran Ö, ve ark. Başkent Üniversitesi Hastanesi Transplantasyon Koordinasyon Modeli. Diyaliz Transplantasyon ve Yanık Ocak-Haziran 2002; 13 (1-2): 8-16
8. Lopez-Navidad A, Domingo P, Viedma MA: Professional characteristics of the transplant coordinator. Transplant Proc 1997; 29: 1607-1613
9. Matesanz R, Alonso M, Fernandez Lucas M, et al: Spanish model to improve organ donation: The hospital transplant coordinator. Transplant Proc 1996; 28 (6): 3359